

Czynniki wpływające na wdrażanie i eksploatację systemów finansowo-księgowych w małych przedsiębiorstwach w Olsztynie

Mirosław Kowalewski*, Henryk Lelusz**, Joanna Niedzielska***

Streszczenie: *Cel* – identyfikacja czynników wpływających na wdrażanie i eksploatację systemów finansowo-księgowych w małych przedsiębiorstwach prowadzących działalność na terenie Olsztyna.

Metoda badania – przeprowadzono analizę dostępnej literatury. W analizie wyników zastosowano metodę porównań pionowych i poziomych.

Wynik – główną przesłanką wdrażania nowych systemów finansowo-księgowych w badanych przedsiębiorstwach jest oczekiwanie, iż dzięki temu prowadzenie rachunkowości będzie mniej czasochłonne oraz zmniejszy się ryzyko błędów w księgach rachunkowych i sprawozdaniach. Najczęściej wskazywanymi czynnikami utrudniającymi wdrożenie i eksploatację systemów informatycznych w rachunkowości są: problemy z obsługą oraz brak możliwości instalowania oprogramowania na wielu stanowiskach.

Oryginalność/wartość – wskazanie głównych czynników wpływających na implementację i eksploatację systemów finansowo-księgowych w badanych przedsiębiorstwach.

Słowa kluczowe: systemy finansowo-księgowe, małe przedsiębiorstwo

Wprowadzenie

Trudno sobie wyobrazić współczesne przedsiębiorstwo funkcjonujące bez wykorzystania technologii informatycznych. Jedną z wielu dziedzin, w których technologie te znalazły szerokie zastosowanie, jest rachunkowość. Oferta systemów finansowo-księgowych na polskim rynku jest bogata i zróżnicowana. Wśród wielu aplikacji polecanych przez różnych producentów nietatwo jest jednak wybrać taką, która będzie adekwatna do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorstwa, szczególnie małego. Wybierając rozwiązania informatyczne na potrzeby

* dr Mirosław Kowalewski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Rachunkowości, 10-719 Olsztyn, ul. Oczapowskiego 4, e-mail: miroslaw.kowalewski@uwm.edu.pl

** dr hab. Henryk Lelusz, prof. UWM, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Rachunkowości, ul. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, e-mail: zakrach@uwm.edu.pl

*** magistrantka Joanna Niedzielska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Rachunkowości, e-mail: niedzielska.dzoana@gmail.com

rachunkowości, należy uwzględnić wiele kryteriów, w tym między innymi (Ebisch-Stenzel, 2013, s. 40):

- branżę przedsiębiorstwa oraz obszary jego działalności,
- poziom zróżnicowania prowadzonej działalności,
- skomplikowanie struktury organizacyjnej.

Należy podkreślić, że przedsiębiorstwa są zobowiązane wdrażać i prowadzić różne systemy ewidencyjno-rachunkowe, także w zależności od wybranej formy opodatkowania (Jaworski, 2011, s. 149).

Celem artykułu jest identyfikacja przesłanek wdrażania lub zmiany systemów finansowo-księgowych oraz czynników utrudniających ich wdrożenie i eksploatację w małych przedsiębiorstwach prowadzących działalność na terenie Olsztyna w województwie warmińsko-mazurskim. W odniesieniu do przyjętego celu badań sformułowano następujące hipotezy badawcze:

1. Główną przesłanką wdrażania nowych systemów finansowo-księgowych w rachunkowości badanych jednostek jest dążenie do ułatwienia i przyśpieszenia prac związanych ze sporządzaniem sprawozdań finansowych.
2. Zmiany dotychczas stosowanych systemów informatycznych w rachunkowości są dokonywane głównie ze względu na ich dezaktualizację i niedostosowanie do aktualnych przepisów.
3. Głównymi czynnikami utrudniającymi wdrożenie i eksploatację nowych systemów informatycznych w rachunkowości badanych jednostek są: wysoka cena zakupu i wysoki koszt eksploatacji.

Badania przeprowadzono w maju 2015 roku. Kwestionariusz skierowano do wybranych małych przedsiębiorstw działających w Olsztynie. Były to jednostki, które spełniały wymogi definicji małego przedsiębiorstwa określone w rekomendacji Komisji Europejskiej z 1 stycznia 2005 roku (*Nowa definicja...*, 2006). Reprezentowały one różne branże: większość (10) prowadziła działalność usługową, 5 jednostek zajmowało się handlem, a 3 – produkcją. Wykorzystano ankietę składającą się z 20 pytań (zamkniętych, półotwartych i otwartych) dotyczących:

- oprogramowania finansowo-księgowego wykorzystywanego w przedsiębiorstwach,
- obszarów jego zastosowania,
- przesłanek wdrożenia systemu finansowo-księgowego,
- wprowadzonych oraz planowanych zmian w oprogramowaniu finansowo-księgowym.

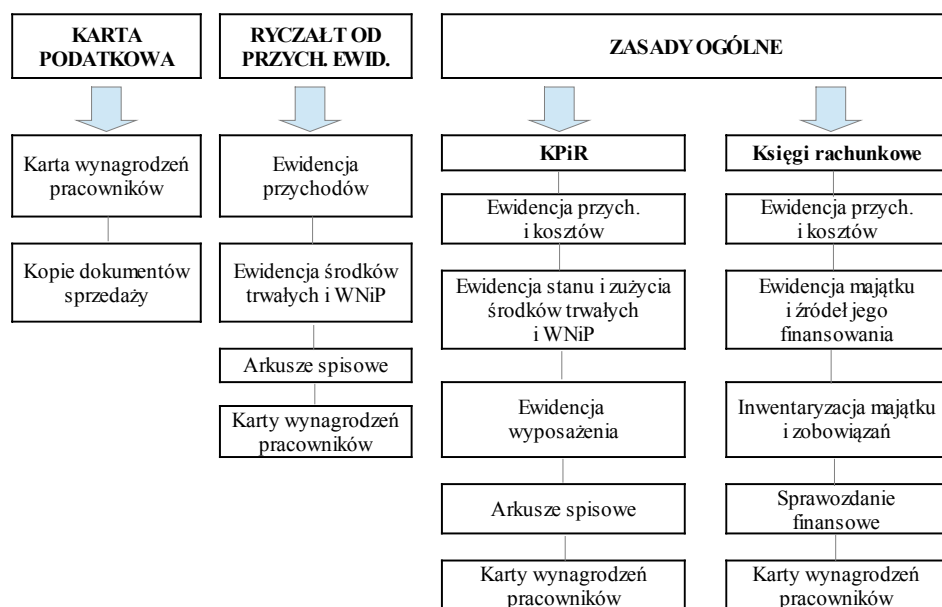
Z rozesłanych 50 kwestionariuszy zwróconych zostało 18 (36%). W analizie wyników badań zastosowano metodę porównań pionowych i poziomych (Stachak, 2006, s. 203).

1. Uwarunkowania wdrażania systemów finansowo-księgowych

Najprostsze systemy finansowo-księgowe są stosowane przy uproszczonych formach rachunkowości (karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych). W przy-

padku karty podatkowej przedsiębiorca jest zobowiązany posiadać system rejestrujący wynagrodzenia pracowników oraz umożliwiający generowanie i przechowywanie kopii dokumentów sprzedażowych. Przedsiębiorstwo opodatkowane na zasadzie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych musi posiadać system umożliwiający ewidencję przychodów. Ponadto konieczna jest rejestracja wynagrodzeń pracowników, ewidencja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych oraz arkusze spisowe (dokument inwentaryzacyjny) (Jaworski, 2011). Bardziej rozbudowane formy opodatkowania wymagają rejestracji większej ilości danych z zakresu różnych modułów wchodzących w skład systemu. Wskutek tego wraz z podatkową księgą przychodów i rozchodów (KPiR) podatnik musi prowadzić szereg ewidencji dotyczących majątku firmy, na przykład ewidencję środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, ewidencję wyposażenia, obowiązkową inwentaryzację zapasów (Jaworski, 2008, s. 24).

Przedsiębiorstwa, które dobrowolnie wybrały prowadzenie pełnej księgowości lub stosują ją z racji osiąganych przychodów bądź formy prawnej, generują w porównaniu z poprzednimi formami najwięcej informacji. Systemy wykorzystywane w przedsiębiorstwach prowadzących pełną księgowość powinny umożliwiać ewidencję przychodów i kosztów, ewidencję majątku i źródeł jego finansowania, inwentaryzację majątku oraz zobowiązań, generowanie sprawozdań finansowych oraz obecną w każdej formie ewidencję wynagrodzeń pracowniczych (rysunek 1).

Rysunek 1. Struktura systemów ewidencyjno-rachunkowych według poszczególnych form opodatkowania dochodu małych przedsiębiorstw

Źródło: Martyniuk (2009) za: Jaworski (2011), s. 149.

Jak wskazuje praktyka gospodarcza, jednostki prowadzące informacyjnie zubożone systemy ewidencyjno-podatkowe (KPiR, ewidencję przychodów itp.) niekiedy uzupełniają je o dodatkowe rejestry. Te fakultatywnie prowadzone ewidencje dotyczą między innymi (Jaworski, 2008, s. 25):

- należności i zobowiązań handlowych,
- stanu i obrotu gotówki w przedsiębiorstwie,
- ilościowo-wartościowej ewidencji zapasów.

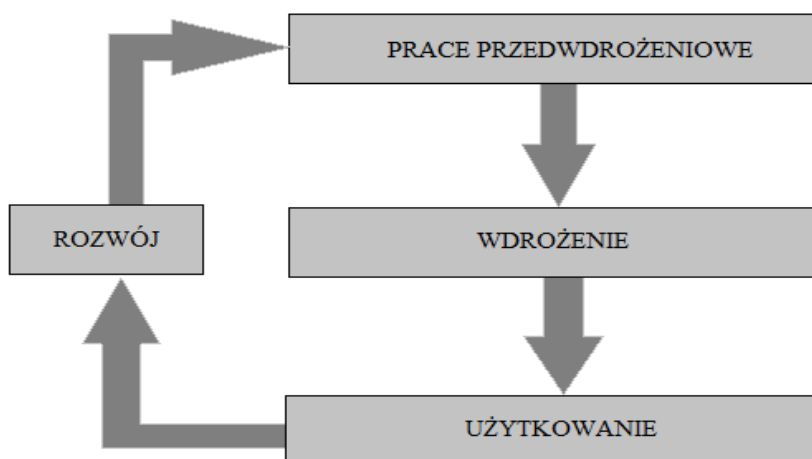
Oznacza to, że informacje dostarczane przez obowiązkowe systemy ewidencyjno-podatkowe w ocenie tych przedsiębiorców są niewystarczające do prawidłowego zarządzania jednostkami (Jaworski, 2011).

„Wdrażanie systemów informatycznych jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dużego zaangażowania wielu pracowników, zarówno w organizacji jak i poza nią (dostawcy sprzętu, serwisanci, szkoleniowcy, programiści, analitycy)” (Woźniak, 2008, s. 185). Powodzenie wdrożenia informatycznego systemu rachunkowości jest uzależnione od trzech głównych czynników (Musiał, 2010, s. 11):

- przygotowania przedsiębiorstwa do jego wdrożenia,
- wyboru systemu (narzędzia) odpowiedniego do potrzeb i specyfiki działalności,
- wsparcia zespołu konsultantów.

W procesie wdrożeniowym każdego systemu można wyszczególnić kilka głównych faz (rysunek 2):

- przedwdrożeniową,
- wdrożenie,
- użytkowanie,
- rozwój systemu.

Rysunek 2. Model implementacji systemu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gunia (2009), s. 32–33.

Etap prac przedwdrożeniowych obejmuje analizę warunków, w jakich funkcjonuje przedsiębiorstwo, oraz potrzeb jednostki w odniesieniu do systemu informatycznego ra-chunkowości. Na podstawie zgromadzonych informacji następuje opracowanie koncepcji funkcjonowania systemu w danym podmiocie. Na tym etapie zostaje też określony zakres dostosowania systemu do wymogów przedsiębiorstwa oraz zmian organizacyjnych niezbędnych dla prawidłowej implementacji nowego systemu.

Kolejnym etapem jest wdrożenie w życie opracowanej koncepcji zgodnie z warunkami i trybem postępowania zawartymi w dokumentacji przedwdrożeniowej (Gunia, 2009, s. 32).

Faza ta charakteryzuje się:

- a) prowadzeniem wstępnych szkoleń dla uczestników związanych z procesem wdrożeniowym;
- b) pracami mającymi na celu dostosowanie systemu do potrzeb przedsiębiorstwa;
- c) szkoleniami użytkowników końcowych;
- d) testowaniem funkcjonowania implementowanego oprogramowania;
- e) tworzeniem procedur i instrukcji pracy na stanowiskach wykorzystujących system;
- f) sporządzeniem dokumentacji z przebiegu prac przystosowawczych;
- g) zatwierdzeniem systemu.

Etap wdrożenia uznaje się za zakończony w chwili, gdy wszystkie procesy i funkcje określone w ramach prac przedwdrożeniowych są realizowane przez system. Etap użytkowania kończy się oceną wprowadzonych zmian i odpowiedzią na pytanie, w jakim stopniu zaimplementowany system spełnia założone cele (Gunia, 2009, s. 32).

Woźniak (2008, s. 177) podaje następujące przesłanki wprowadzania w przedsiębiorstwie nowoczesnych technologii informatycznych:

- a) niewydolność aktualnie stosowanych systemów;
- b) chęć ograniczenia kosztów przetwarzania informacji;
- c) wzrost potrzeb informacyjnych dla podejmowania decyzji menedżerskich;
- d) konieczność zapewnienia klientom lepszej i sprawniejszej obsługi;
- e) uznawanie technologii informacyjnych za jedno ze źródeł przewagi konkurencyjnej i strategicznej;
- f) kreowanie wizerunku firmy nowoczesnej technologicznie;
- g) zmiany w prawodawstwie wymuszające zmianę i aktualizację systemów.

Wprowadzanie w przedsiębiorstwie nowych rozwiązań informatycznych jest procesem, który napotyka wiele barier (tabela 1). Ich pokonanie lub przynajmniej złagodzenie jest w dużym stopniu kluczem do pozytywnego wdrożenia systemu informatycznego.

Tabela 1

Bariery związane z wdrożeniem informatycznego systemu rachunkowości

Rodzaj bariery	Charakterystyka	Możliwość ograniczenia bariery
Organizacyjna	Związana jest ze zmniejszeniem sprawności funkcjonowania organizacji spowodowanym nadmierną intensywnością i zakresem zmian.	Opracowanie realnego i precyzyjnego harmonogramu prac wdrożeniowych w celu ich właściwego rozłożenia w czasie.
Spoleczna	Objawia się niezadowolaniem pracowników i niechęcią wobec zmian charakteru oraz intensywności pracy wynikających z wdrażania systemu.	Pełna informacja o oczekujących użytkowników systemu zmianach; jawność działań mająca na celu usunięcie atmosfery niepewności i zagrożenia.
Kadrowa	Związana jest z trudnościami w zatrudnieniu wykwalifikowanych pracowników do obsługi systemu.	Pozyskanie wykwalifikowanych pracowników z odpowiednim wyprzedzeniem; doksztalcenie obecnych pracowników.
Finansowa	Związana jest z nadmiernymi wydatkami, nieprzewidywanymi na etapie planowania wdrożenia systemu.	Rzetelne opracowanie budżetu wdrożenia; zapewnienie dodatkowych środków wykraczających poza planowane wydatki.

Źródło: Ebisch-Stenzel (2013), s. 43.

Wiele systemów finansowo-księgowych jest zbudowanych w sposób standardowy. Stwarza to przedsiębiorstwom możliwość ich implementacji po dokonaniu niewielkich, personalizujących zmian mających za zadanie dostosować oprogramowanie do profilu i specyfiki firmy. „Niestety często wymagania sprzętowe stają się barierą, zwłaszcza dla mniejszych przedsiębiorstw” (Kaszuba-Perz, 2012, s. 265).

2. Przesłanki wdrażania systemów informatycznych rachunkowości

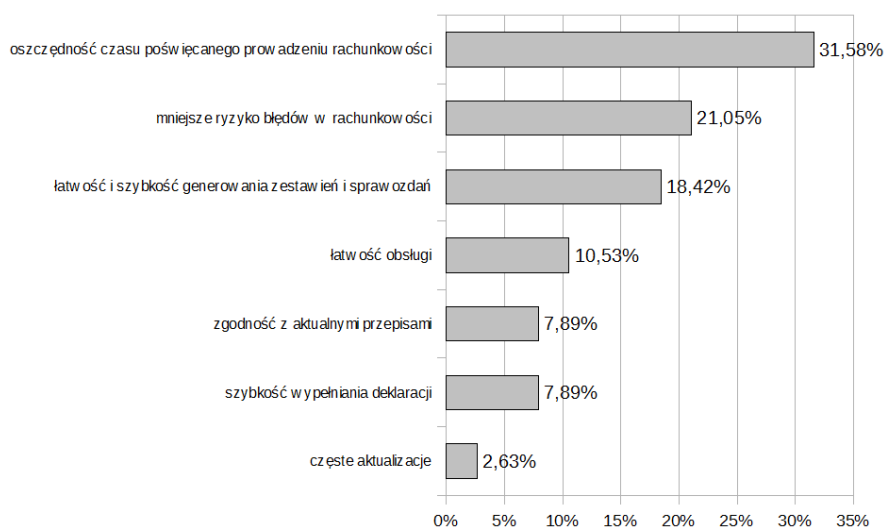
Komputerową księgowość prowadzi zdecydowana większość, bo aż 16 spośród 18 badanych małych przedsiębiorstw. Jedynie 2 podmioty stosują księgowość mieszaną będącą połączeniem księgowości prowadzonej ręcznie oraz komputerowej. W przedsiębiorstwach objętych badaniem księgowość najczęściej prowadzi właściciel. Jest tak w 10 przypadkach. Należy jednak zaznaczyć, że są to podmioty stosujące uproszczone formy ewidencji podatkowej, w tym: 7 spośród nich prowadzi podatkową księgę przychodów i rozchodów, zaś 3 – ewidencję przychodów. Pozostałe 8 przedsiębiorstw prowadzi pełną księgowość, przy czym w 5 zajmują się tym etatowi księgowi, natomiast 3 podmioty zlecają te czynności biurom rachunkowym.

Respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż jednego czynnika wpływającego na wdrożenie informatycznego systemu finansowo-księgowego oraz zmianę dotychczas wykorzystywanego systemu.

Najczęściej wskazywaną przesłanką wdrożenia informatycznego systemu finansowo-księgowego jest oszczędność czasu poświęcanego na prowadzenie rachunkowości (31,58%)

(rysunek 3). W opinii części respondentów dzięki zastosowaniu odpowiedniego oprogramowania zredukowane jest również ryzyko popełnienia błędów w księgowości (21,05%).

Trzecim w kolejności czynnikiem (18,42%) wpływającym na wprowadzanie informatycznych systemów rachunkowości jest łatwość i szybkość generowania zestawień i sprawozdań finansowych. Pozostałe przesłanki, to jest łatwość obsługi, zgodność z przepisami czy częste aktualizacje oprogramowania, były wskazywane przez respondentów znacznie rzadziej.

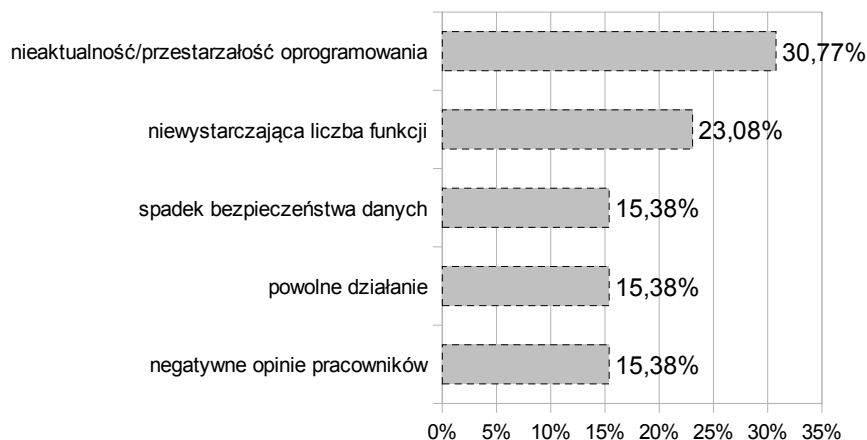
Rysunek 3. Przesłanki wdrożenia systemu informatycznego rachunkowości (% wskazań, n = 38)

Źródło: badania własne.

W świetle przedstawionych wyników należy stwierdzić, że hipoteza zakładająca, iż główną przesłanką wdrażania nowych informatycznych systemów rachunkowości w badanych jednostkach jest dążenie do przyspieszenia prac związanych ze sporządzaniem sprawozdań finansowych, nie została potwierdzona. Częściej wskazywanymi przesłankami wdrożenia takiego systemu w rachunkowości są oczekiwane oszczędności czasu poświęcanego na prowadzenie rachunkowości oraz przekonanie, że zmniejszy się ryzyko błędów w księgach rachunkowych i sprawozdaniach.

Wśród 14 przedsiębiorstw, które w trakcie swojej działalności zmieniły informatyczny system rachunkowości, najczęstszym powodem decyzji była przestarzałość lub dezaktualizacja stosowanych do tej pory programów (30,77%) (rysunek 4).

Kolejnym (23,08%) powodem zmiany oprogramowania wykorzystywanego do prowadzenia rachunkowości była niewystarczająca liczba jego funkcji. Takie czynniki, jak: spadek bezpieczeństwa danych, powolne działanie oprogramowania oraz negatywne opinie pracowników, okazały się rzadszymi przyczynami zmiany systemu informatycznego w rachunkowości.

Rysunek 4. Czynniki wpływające na zmianę oprogramowania (% wskazań, n = 26)

Źródło: badania własne .

Przedstawione wyniki badań potwierdzają hipotezę, według której zmiany dotychczas stosowanych systemów informatycznych w rachunkowości są dokonywane głównie ze względu na ich przestarzałość i niedostosowanie do aktualnych przepisów. Warto jednak zauważyć, że duże znaczenie w podejmowaniu takich decyzji ma także ocena użyteczności danego systemu wyrażająca się między innymi liczbą oferowanych funkcji.

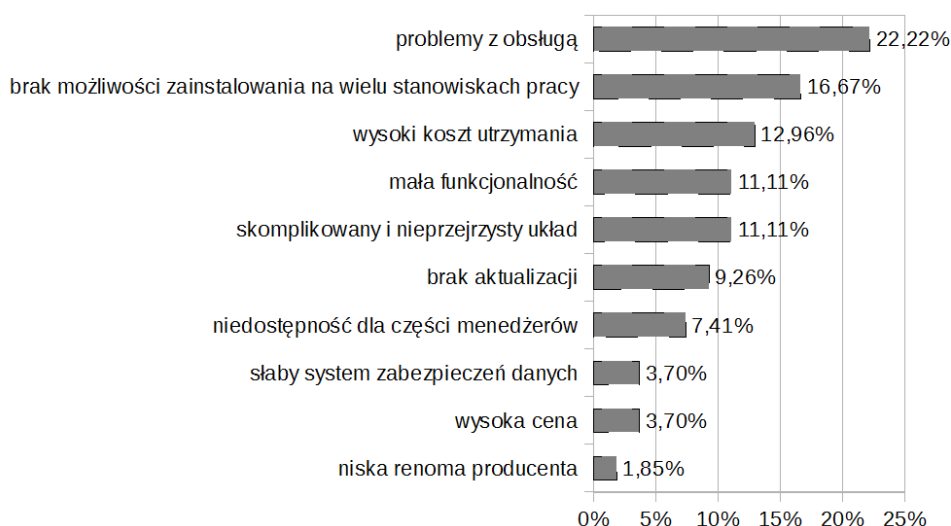
3. Czynniki utrudniające wdrożenie i eksploatację informatycznych systemów rachunkowości

Wprowadzenie w przedsiębiorstwie nowych rozwiązań informatycznych w rachunkowości jest niełatwym zadaniem. Trudności te wynikają nie tylko ze skomplikowania samego oprogramowania, ale również z czynników utrudniających lub całkowicie uniemożliwiających wdrożenie informatycznych systemów rachunkowości (rysunek 5).

Z przeprowadzanych badań wynika, że najczęściej wskazywanym przez badane małe przedsiębiorstwa problemem ujawniającym się w trakcie i po wdrożeniu informatycznych systemów rachunkowości są problemy z obsługą (22,22%) pojawiające się w trakcie eksploatacji.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym wdrożenie i eksploatację takich systemów jest fakt, że część producentów uniemożliwia zainstalowanie oprogramowania na wielu stanowiskach pracy, co prowadzi do konieczności zakupu przez przedsiębiorcę kolejnych kopii programu, w związku z czym wzrasta cena nabycia systemu (16,67%). Często producenci wymagają również odpłatnego odnawiania licencji po upływie określonego czasu, co wiąże się z dodatkowymi kosztami przekraczającymi nieraz znacznie cenę nabycia. Ważnym problemem jest również wysoki koszt utrzymania określonego systemu (ok. 13%). Z drugiej strony warto

zauważyć, że takie czynniki, jak wysoka cena czy słaby poziom zabezpieczenia danych, nie są w opinii przedstawicieli badanych jednostek najważniejszymi elementami utrudniającymi wdrożenie oraz eksploatację systemów finansowo-księgowych (otrzymały one jedynie 3,7% wskazań).

Rysunek 5. Czynniki utrudniające wdrożenie i eksploatację systemów informatycznych w rachunkowości (% wskazań, n = 54)

Źródło: badania własne.

Przedstawione wyniki badań częściowo zaprzeczają hipotezie, że głównymi czynnikami utrudniającymi wdrożenie i eksploatację informatycznych systemów rachunkowości badanych jednostek są: wysoka cena nabycia i wysoki koszt eksploatacji. Najczęściej wskazywanymi przez przedstawicieli badanych małych przedsiębiorstw czynnikami utrudniającymi wdrożenie i eksploatację informatycznych systemów rachunkowości były problemy z ich obsługą oraz brak możliwości instalowania oprogramowania na wielu stanowiskach, co powoduje wzrost ceny nabycia danego systemu.

Podsumowanie i wnioski

Postęp technologiczny i szybkość, z jaką zmienia się otoczenie, sprawia, że informatyczne systemy rachunkowości są obecnie nieodłącznym elementem dobrze prosperującego przedsiębiorstwa. Ich znaczenie rośnie wraz z wielkością i złożonością struktur przedsiębiorstwa. Jednak jest ważne, by mimo wielości funkcji oferowanych przez producentów informatycznych systemów rachunkowości zapewniały one przejrzystą i intuicyjną obsługę.

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Główną przesłanką wdrażania nowych informatycznych systemów rachunkowości w badanych małych przedsiębiorstwach jest oczekiwanie przedsiębiorców, że prowadzenie rachunkowości będzie wymagało mniej czasu oraz zmniejszy się ryzyko błędów w księgach rachunkowych i sprawozdaniach,
2. Zmiany dotychczas stosowanych informatycznych systemów rachunkowości są dokonywane głównie ze względu na ich przestarzałość i niedostosowanie do aktualnych przepisów.
3. Najczęściej wskazywanymi przez przedstawicieli badanych małych przedsiębiorstw czynnikami utrudniającymi wdrożenie i eksploatację informatycznych systemów rachunkowości były problemy z ich obsługą oraz brak możliwości instalowania oprogramowania na wielu stanowiskach, co powoduje wzrost ceny nabycia danego systemu.

Literatura

- Ebisch-Stenzel, M. (2013). Kryteria wyboru systemu finansowo-księgowego i jego rola w zarządzaniu przedsiębiorstwem. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 765, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, 61*, t. 2, 35–45.
- Gunia, G. (2009). Implementacja zintegrowanych systemów informatycznych w małych i średnich przedsiębiorstwach. *Zarządzanie Przedsiębiorstwem, 2*, 31–41.
- Jaworski, J. (2008). Jak wykorzystać podatkową księgę przychodów i rozchodów do zarządzania małym przedsiębiorstwem. *Rachunkowość, 9*, 20–28.
- Jaworski, J. (2011). Organizacja i funkcjonowanie systemów ewidencyjno-rachunkowych w małych przedsiębiorstwach w Polsce. Wyniki badań. *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, 12*, 147–170.
- Kaszuba-Perz, A. (2012). Zastosowanie informatycznych systemów zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach jako przejaw technologicznej modernizacji. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy. Wydawnictwo Politechniki Rzeszowskiej, 26*, 258–269.
- Martyniuk, T. (2009). *Małe przedsiębiorstwo. Rejestracja – podatki – ewidencja – sprawozdawczość*. Gdańsk: ODDK.
- Musiał, P. (2010). Źle wdrożony system informatyczny. *Controlling i Rachunkowość Zarządcza, 9*, 11.
- Nowa definicja MŚP. Poradnik dla użytkowników i wzór oświadczenia. 2006. Wspólnoty Europejskie. Pobrane z: http://Europa.eu.int?comm/-entreprise/entreprise_policy/sme_definition/index_pl.htm (10.12.2015)
- Stachak, S. (2006). *Podstawy metodologii nauk ekonomicznych*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Woźniak, K. (2008). Efektywność wykorzystania współczesnych systemów informatycznych w zarządzaniu. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 772*, 175–189.

**THE FACTORS INFLUENCING IMPLEMENTATION AND USE
OF FINANCE-ACCOUNTING SYSTEMS IN SMALL ENTERPRISES IN OLSZTYN**

Abstract: *Purpose* – identification of factors influencing the implementation and use of financial-accounting systems in small enterprises in Olsztyn is the objective of this paper.

Design/methodology/approach – an analysis of available literature, horizontal and vertical data analysis.

Findings – the major incentive of implementation of new IT systems in accounting of small enterprises is an expectation that less time will be needed to conduct accounting, and the risk of errors in accounting ledgers and reports will be reduced. The most frequently indicated factors affecting the implementation and use of IT systems in accounting were: difficult operation and lack of allowance to install the software on more than one computer.

Originality/value – the key factors influencing the implementation and use of financial-accounting systems in the surveyed enterprises have been determined.

Keywords: financial-accounting systems, small enterprise

Cytowanie

Kowalewski, M., Lelusz, H., Niedzielska, J. (2016). Czynniki wpływające na wdrażanie i eksploatację systemów finansowo-księgowych w małych przedsiębiorstwach w Olsztynie. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2/1 (80), s. 105–115; www.wneiz.pl/frfu.